

ВОЛОНТЕРСЬКА РОБОТА З ДІТЬМИ ІЗ ОБМЕЖЕНИМИ МОЖЛИВОСТЯМИ ЗДОРОВ'Я (ПОРІВНЯЛЬНИЙ КОНТЕКСТ)

У статті розглядаються деякі підходи до організації роботи студентів-волонтерів із дітьми-інвалідами в Україні на основі науково-теоретичного аналізу волонтерського руху в США та Україні.

Ключові слова: волонтерська робота студентів, проект, дитина з обмеженими можливостями здоров'я.

В статье рассматриваются некоторые подходы к организации работы студентов-волонтеров с детьми-инвалидами в Украине на основе научно-теоретического анализа волонтерского движения в США и Украине.

Ключевые слова: волонтерская работа студентов, проект, ребенок с ограниченными возможностями здоровья.

This article presents some ways of organization work of students volunteers with handy-caped children in Ukraine based on science theoretical analyses of volunteer movement in USA and comperasing it with Ukrainian experience.

Key words: volunteer work of students, project, child with limited physical abilities.

В сучасній Україні, як і в інших зарубіжних країнах, унаслідок екологічних катаклізм, підвищення невротизації та травматизму населення, адиктивної поведінки дорослих людей, порушення харчування спостерігається стрімке зростання народження дітей з фізичними та психічними вадами, збільшення кількості учнів, у яких погіршується здоров'я через складні життєві обставини, екстремальні ситуації тощо.

Міжнародна та вітчизняна практика свідчить, що на зміну ізольованому інтернованому вихованню дітей-інвалідів повинно прийти інтегроване навчання та виховання в умовах традиційних освітніх установ, соціальних служб для молоді, громадських організацій тощо. Організація соціально-педагогічної роботи з такими учнями повинна здійснюватися на основі принципів, проголошених у Конвенції ООН про права дитини, Гаазькій Конвенції про захист дітей і Міжнародним співробітництвом з усиновлення (від 29.05.1993 р.), а також на основі «Стандартних правил забезпечення рівних можливостей для інвалідів», рекомендацій Ради Європи («Послідовна політика реабілітації інвалідів»), Закону України «Про державну соціальну допомогу інвалідам з дитинства та дітям-інвалідам» (від 16.11.2000 р.), Національної програми патріотичного виховання громадян, формування здорового

способу життя, розвитку духовності та зміцнення моральних засад суспільства.

Знання про порушення фізичного або розумового розвитку учня не можна не враховувати при організації навчально-виховного, соціально-педагогічного процесу. У дослідженнях науковців (Н.Ю. Максимової, Е.Л. Мілютіної, Б.П. Пузанова) має місце обґрунтування особливостей розвитку дітей із обмеженими можливостями. Однак актуальною постає проблема, що стосується не лише медичної реабілітації, а й комплексної соціально-педагогічної роботи зі школярами із фізичними та психічними вадами. Йдеться про вдосконалення освітнього процесу для таких учнів; нове розуміння особистісного розвитку дітей відповідно до їх індивідуальних потреб; нове ставлення суспільства до них; необхідність продуктивного розв'язання проблем їх соціалізації та інтеграції у суспільство; зміцнення зв'язків учнів-інвалідів із різними людьми. Для вирішення цих та багатьох інших проблем у провідних країнах світу активно діють волонтерські організації, рухи, групи самопомоги тощо.

Слід зауважити, що в нашій державі був прийнятий Указ Президента України «Про додаткові заходи щодо посилення соціального захисту інвалідів та проведення в Україні у 2003 році Року людей з інвалідністю». Він значно

сприяв активізації соціально-реабілітаційної роботи з дітьми-інвалідами. Таку діяльність активно підтримали обласні і міські державні адміністрації, соціальні служби для молоді, управління у справах сім'ї.

У той самий час в Україні значно актуалізується необхідність об'єднання зусиль вітчизняних фахівців масової та спеціальної освіти з громадськими організаціями, волонтерами для успішної соціалізації дітей з обмеженими можливостями.

У наукових працях О.В. Безпалько, А.Й. Капської були обґрунтовані технології організації волонтерського руху [1; 2]. У наукових працях Н.А. Бастун, І.М. Ковчиної представлені деякі підходи до роботи з дітьми-інвалідами в зарубіжних країнах.

Однак організація волонтерської роботи студентської молоді з дітьми-інвалідами на основі врахування провідного зарубіжного досвіду ще потребує науково-теоретичного та практичного вивчення. У зв'язку з цим актуалізується й процес розробки спільних молодіжних волонтерських проєктів із зарубіжними фахівцями.

Мета нашого дослідження полягала у вивченні практичного досвіду організації волонтерської роботи з людьми із обмеженими можливостями здоров'я в США; апробації деяких зарубіжних підходів у процесі активізації діяльності студентів-волонтерів із дітьми-інвалідами.

Відповідно до мети дослідження були визначені такі завдання: охарактеризувати своєрідні особливості волонтерської роботи з учнями із обмеженими можливостями здоров'я в США; на основі врахування американського досвіду волонтерської діяльності реалізувати експериментальну діяльність з активізації студентського волонтеріату в дитячих установах Одещини для дітей із обмеженими можливостями.

Залучення спеціально підготовлених волонтерів до соціальної роботи з молоддю із обмеженими можливостями здоров'я вже стало доброю традицією у США. Основним кадровим ресурсом волонтерського руху в досліджуваному напрямку виступає студентська молодь, фахівці медичної та педагогічної сфери, батьки дітей-інвалідів, успішні дорослі інваліди, пенсіонери та ін. Волонтери мають великі шанси для окреслення своїх життєвих перспектив, втілення власних ініціатив у роботі з дітьми із обмеженими можливостями здоров'я та їх батьками.

Система волонтерських ініціатив у країні включає: короткострокові та довгострокові волонтерські проєкти, освітні проєкти для волонтерів, міжнародні добровільні табори, термінові благодійні акції.

Прикладом довгострокового волонтерського проєкту, що діє у багатьох містах США, є урядове Товариство «Американський Червоний Хрест» [5]. Воно об'єднує волонтерів різного віку та різних професій. Усі волонтери працюють в організації за декількома позиціями. Це,

по-перше, підрозділ з надання допомоги громадянам у надзвичайних ситуаціях. Такий аспект діяльності здійснюється через діючу команду з катастроф (робота з жертвами катастроф, надання їм різної допомоги); освітнього представника з навчання безпечної поведінки під час катастроф (навчає громадськість у клубах, церквах, організаціях з питань підготовки до катастроф); персонал з підтримки громадян під час катастроф (забезпечення безпечним приміщенням, моральна підтримка постраждалих). По-друге, – це функціонування служби здоров'я та безпеки, в якій працюють: інспектор з першої медичної допомоги; сервісна команда першої допомоги для постраждалих дорослих; сервісна команда першої допомоги для постраждалої молоді. По-третє, – це робота служби крові, що здійснює набір і реєстрацію донорів. І, по-четверте, – це служба харчування, що займається доставкою харчування в медичні установи постраждалим й іншим клієнтам.

У США сьогодні достатньо розвинутий волонтерський рух студентів. Вони реалізують різні напрямки соціально-педагогічної роботи з учнівською молоддю. У контексті нашого дослідження значну увагу звернемо на роботу студентів-волонтерів із людьми з обмеженими можливостями.

Так, у Вашингтоні при Департаменті зі справ Ветеранів діє волонтерська служба. Цей підрозділ Департаменту сприяє активізації волонтерських можливостей студентської молоді в таких напрямках: дослідження кар'єрних можливостей з піклування про здоров'я людей; набуття досвіду у сфері піклування про здоров'я клієнтів, піклування про літніх людей та охорона пацієнтів; праця у службах харчування; оволодіння навичками у сфері лабораторної медицини, фармацевтики, терапевтичними навичками (фізичної терапії, терапії відновлення та трудотерапії).

Соціально-педагогічні заходи з підтримки та допомоги учнів із обмеженими можливостями у школах штату здійснюються й за ініціативою лідерів учнівської шкільної ради. Група учнівського активу достатньо велика, та кожен рік її склад може змінюватися. Керують роботою такої ради інструктор з соціальних наук та лідер-учень. До різноманітних заходів, що втілюються у школі і громаді завдяки зусиллям учнівської шкільної ради, належать: організація активного дозвілля всіх без винятку школярів (проведення конкурсів, свят, дискотек тощо); участь у різноманітних благодійних, екологічних акціях; супровід нових учнів у перший день прибуття в школу та один раз у місяць для надання допомоги у вирішенні проблем щодо їх адаптації.

Для дітей з обмеженими можливостями здоров'я в США функціонує мережа дитячих таборів [3]. Представимо їх у табл. 1.

Таблиця 1

Типи таборів для дітей із обмеженими можливостями здоров'я в США

Тип табору	Зміст соціально-педагогічної роботи
Табори для дітей, які мають функціональні обмеження та фізіологічні вади (Physicfly disabled camps)	Завдяки особливій увазі з боку вихователів і волонтерів, діти повніше розкривають свої потенційні можливості, зміцнюють здоров'я у відкритому екологічно чистому середовищі
Табори для дітей, які мають розумові вади (Learning disabled camps)	До роботи в таких таборах залучаються вихователі та волонтери, які обов'язково проходять попередню спеціальну підготовку
Табори, що належать організації YMCA (Young Men's Christian Association)	YMCA в перекладі з англ. означає «Асоціація Молодих Християн». Сьогодні вона відкрита для всіх людей із будь-яким віросповіданням. YMCA поступово втрачає релігійне забарвлення, і табори, які належать їй, не мають суто релігійного спрямування. В них проводять своє дозвілля діти з обмеженими можливостями здоров'я й молоді інваліди

Перелічені у таблиці 1 типи таборів складають єдину систему літніх таборів для відпочинку в США. Ця система забезпечує безкоштовне оздоровлення не лише дітей, але й молоді, яка працює в таборах волонтерами-вихователями під час студентських канікул. Причому кількість такої молоді досить численна, вона з'їжджається з різних куточків світу. Студенти, які вирішили працювати вихователями-волонтерами та які прибули із-за кордону (це типово для американських таборів) повинні пройти попередню підготовку.

У таборах передбачається парна робота, коли за 1 молодим інвалідом закріплюються 2 волонтери. На території таборів для дітей-інвалідів влаштовуються відповідні технічні засоби, що сприяють цікавому проведенню дозвілля: спеціальні гойдалки з фіксаторами, металеві коляски для басейнів, міні-корти, майстерні з арт-терапії тощо.

У вересні 2008 року ми взяли участь у програмі обмінів «Відкритий світ» (Open World), що здійснюється Центром лідерства «Відкритий світ» при бібліотеці Конгресу США та адмініструється організацією «Американські Ради» з міжнародної освіти (ACTR/ACCELS (American Councils)). Представимо цікавий досвід активізації роботи волонтерів у соціальних службах для дітей із вадами здоров'я в місті Роузбург (штат Орегон).

У цьому місті успішно функціонує **Центр Незалежного життя** (Center for Independent Living (CIL)). Перші Центри були відкриті ще у 70-ті роки ХХ ст. у Бостоні та Хьюстоні. Сьогодні вони існують фактично у кожному штаті. Такі Центри працюють з людьми із обмеженими можливостями здоров'я, їх родинами та найближчим оточенням. Найважливішою метою роботи Центру є *досягнення людиною з обмеженими можливостями успіхів у незалежному проживанні*. При Центрі працюють такі служби: *інформаційна служба* (надає повну інформацію про наявність суспільних служб з працевлаштування, пересування, житла для людей з обмеженими можливостями); *служба навчання навичкам самостійного життя*; *адвокатура* (забезпечення юридичних послуг щодо отримання різноманітних пільг для людей з обмеженими можливостями); *служба щодо консультативних послуг у групах підтримки* (такі

послуги здійснюють благополучні, пристосовані до життя консультанти-інваліди – вони дають поради та навчають інших інвалідів, як пристосуватися до життя та досягти успіху). У свою чергу, груп підтримки існує декілька, а саме: *група підтримки людей з ураженнями мозкової діяльності* (Head Injury Support Group, 1998 р.), що працює з такими клієнтами та їх сім'ями й друзями для обміну досвідом, компенсації необхідних навичок і забезпечення взаємної підтримки; *група підтримки дорослих людей з фіброзами* (Fibromyalgia); *соціальна група середі* (Wednesday Social Group) – це комплексна соціальна група для людей з різними видами недієздатності, в якій проводяться такі заходи, як щомісячний боулінг, мандрівки у цікаві місця, оволодіння ремеслами, перегляд фільмів, пікніки, свята; *група допомоги клієнтам із розсіяним склерозом* (The MS Self Help Group); *група підтримки людей з порушеннями зору* (Vision NW); *група допомоги людям з порушеннями слуху* (Self Help for the Hard of Hearing (Shhh)).

Заслугує на особливу увагу діюча при Центрі Незалежного життя **програма трупі навчальних маріонеток** (The kids on the Block). Програма була заснована у 1977 році та отримала визнання у всьому світі. Її головною метою стало навчання здорових громадян, направлене на розуміння проблем інвалідів, сприймання їх «нарівні». Таке навчання відбувається за допомогою спеціально створеної міжнародної трупі маріонеток із проблемами соціалізації та обмеженими можливостями. За розмірами, одягом маріонетки нагадують звичайних дітей. Кожна з маріонеток, як і всі діти, має свої інтереси, надії, таланти, страхи тощо. У кожній з них наявні емоційні, фізичні, психічні порушення. Інші ляльки стали жертвами зґвалтування, розлучення тощо. Наприкінці кожної програми глядачі взаємодіють з маріонетками, звертаються до них з різними запитаннями.

У штаті Орегон також діє **Коаліція освіти Батьків Орегону** (Coalition in Oregon for Parent Education (COPE)). Важливими завданнями діяльності Коаліції є: надання батькам допомоги у розширенні знань про права дітей і молоді з обмеженими можливостями; налагодження співпраці між батьками дітей-інвалідів, учителями та громадськістю.

При Коаліції пропонуються певні послуги: інформаційні послуги, робота у майстернях, технічна допомога, індивідуальні й групові юридичні послуги, робота груп підтримки, консультування батьків і сімей, публікації та бібліотечні послуги,

щорічні сімейні (професійні) конференції, щорічні конференції для учнів і студентів, їх батьків і вчителів.

Представимо в табл. 2 підрозділи освітньої коаліції.

Таблиця 2

Структурні підрозділи Коаліції освіти Батьків Орегону

Назва підрозділу	Зміст діяльності
Майстерні COPE (COPE Workshops)	Тематика майстер-класів: «Цивільне право для громадян-інвалідів», «Переміщення», «Раннє втручання», «Батьківсько-професійні товариства», «Переговори і вирішення протиріч», «Захист», «Усвідомлення нездатності», «Освітня реформа», додаткові теми
Інформаційні послуги (Information & Referral)	Надання допомоги батькам у розумінні законних прав студента; розміщення інформації про громадські ресурси, що здійснюють піклування про людей-інвалідів
Сімейний моніторинг (Family Mentoring)	Здійснення у штаті відповідної підтримуючої програми пошуку та старту батьків у групі сімейної підтримки відповідно до тієї місцевості, де мешкає родина
Публікації й бібліотека (COPE Publications & Lending Library)	Цей підрозділ пропонує різноманітні публікації для використання студентами, сім'ями та професіоналами; забезпечує клієнтів відео та бібліотекою. Коаліція також підтримує різні контакти з громадськістю для поповнення списку публікацій та бібліотечних матеріалів
Волонтерська програма (Volunteer Program)	Різноманітні програми, що пропонуються для залучення добровільних помічників, таких як сімейний наставник, помічники для збору коштів, офіс-підтримки тощо

Благодійна діяльність американців здійснюється відповідно до принципу добровільності та ініціюється не лише суспільними громадськими організаціями. Приватні підприємства, кафе і ресторани також є ініціаторами багатьох благодійних акцій, аукціонів, концертів. У такий спосіб вони демонструють, що їх бізнес спрямований не тільки на збільшення грошового прибутку, а й є соціально відповідальним. До організації таких заходів залучається студентська молодь, яка одночасно сприяє активізації проведення благодійних акцій і бере участь у пожертвуваннях для людей з обмеженими можливостями. Так у США вже стали традиційними благодійні акції, що ініціюються компанією «МакДональдз®». Компанія протягом багатьох років демонструє приклад соціальної активності та небайдужості до проблем суспільства. В 1984 р. вона стала ініціатором створення Благодійного фонду «Дім Роналда Макдоналда». Фонд був заснований на честь Рея Крока. Сьогодні він працює вже у 48 країнах. За 25 років Фонд передав на допомогу дітям усього світу більше 420 млн доларів США. Щорічно Компанія проводить міжнародну благодійну акцію «Всесвітній день допомоги дітям». Зібрані кошти направляються на благодійні проекти, пов'язані із захистом здоров'я дітей.

У 1886 р. Дейвідом Х. МакКоннеллом у США була заснована компанія «Ейвон Продактс Інк». Одним з основних принципів компанії «Avon», як джерела соціально відповідального бізнесу, є сприяння добробуту суспільства. У 50 країнах світу «Ейвон» підтримує благодійні акції, спрямовані на подолання проблем захворювання на рак молочної залози, насильства у сім'ї, а

також надання допомоги у разі стихійного лиха. «Ейвон» є лідером у рейтингу «100 компаній, які здійснюють найбільший внесок у суспільне життя». У 2001 р. цю програму було запроваджено в Україні. В рамках цієї акції організовується похід «Один день пішки заради життя».

Підкреслимо, що діяльність майбутнього соціального педагога в різноманітних дитячих установах у тій чи іншій мірі буде пов'язана із взаємодією з учнями, які мають різний стан здоров'я. Через це ще на етапі професійного становлення майбутніх фахівців у ВЗО в навчальних планах передбачається їх відповідна теоретична та практична підготовка. Вона сприяє усвідомленню проблем учнів із обмеженими можливостями, створенню оптимального режиму праці з ними, спілкування в дусі довіри до учнів та плідної співпраці з їх батьками.

На основі теоретичного аналізу досвіду організації волонтерської роботи з дітьми із обмеженими можливостями в США та результатів соціологічного дослідження «Соціальна адаптація дітей та молоді з функціональними обмеженнями», проведеного Державним комітетом у справах сім'ї та молоді та Державним інститутом проблем сім'ї та молоді [4] ми дійшли висновку, що саме студентська молодь на сьогодні може виступити важливим кадровим ресурсом волонтерського руху, що сприяє покращенню справ у сфері соціальної роботи з дітьми із обмеженими можливостями та їх батьками. Через це наша експериментальна робота була спрямована на організацію роботи студентських волонтерських груп у сфері захисту прав і підтримки дітей з обмеженими можливостями.

Слід зауважити, що аналіз навчальних планів і робочих програм [6], відповідно до яких відбувається підготовка майбутніх соціальних педагогів у ПДПУ ім. К.Д. Ушинського, показав, що студенти набувають загальних теоретичних знань щодо організації соціально-педагогічної роботи з дітьми із обмеженими можливостями під час вивчення таких курсів, як «Корекційна педагогіка», «Технології соціально-педагогічної діяльності», «Технології соціальної роботи за кордоном», «Методика організації волонтерського руху». У руслі цих курсів також передбачається оволодіння студентами знаннями та вміннями залучення шкільної та студентської молоді до активних соціальних дій, оволодіння методами та формами активізації дитячого добровільництва.

Через це викладачі кафедри соціальної педагогіки, психології і педагогічних інновацій ПДПУ ім. К.Д. Ушинського зацікавлені в укладенні угод про співробітництво з різними суспільними організаціями в місті та дитячими установами, на базі яких студенти проходять соціально-педагогічну практику та де існує реальна можливість втілити у життя розроблені під час академічної підготовки благодійні заходи для дітей-інвалідів.

На основі врахування прогресивних підходів до волонтерської роботи з людьми із обмеженими можливостями в США під час нашої експериментальної роботи були реалізовані певні напрями:

1. *Організація культурно-дозвілєвої діяльності дітей з обмеженими можливостями здоров'я*

через впровадження театральної і розважально-ігрової програм (соціально-педагогічна робота з дітьми із обмеженими можливостями здоров'я на базі Одеської спеціальної ЗОШ-інтернату № 87 I-II ступенів для слабозорих дітей, Одеського центру реабілітації дітей-інвалідів).

2. *Виховання морального ставлення молодших школярів до ровесників із обмеженими можливостями здоров'я (соціально-педагогічна робота зі здоровими учнями, спрямована на популяризацію світової тенденції інтеграції дітей-інвалідів у середовище здорових ровесників, розширення у них міжособових контактів за експериментальною програмою «Схожі та Несхожі» на базі Одеської ЗОШ № 26).*

3. *Залучення студентів до участі у благодійних акціях, спрямованих на поліпшення медичного обслуговування дітей із обмеженими можливостями (благодійна акція «Всесвітній день допомоги дітям у МакДональдз®»).*

Процес активізації студентського волонтерського руху у сфері захисту прав і підтримки дітей з обмеженими можливостями відбувався зі студентами 31 і 51 групи (спеціальність – «соціальна педагогіка, мова і література (англ.)»). Протягом 2007-2008/2008-2009 н. р. нам вдалося організувати 3 студентські групи, що втілювали волонтерську роботу в дитячих установах Одеси. Подано інформацію про ці групи в табл. 3.

Таблиця 3

Перелік студентських волонтерських груп

Навч. рік	Волонтерська група	Дитяча установа	Організаційна форма	Зміст добровільних соціальних дій
2007-2008	Тренінгова група (3 студенти-волонтери 51 гр.)	Одеська ЗОШ № 26	Позакласні інтерактивні виховні години	Реалізація в 4-х кл. експер. програми «Схожі та Несхожі» з метою виховання у школярів гуманного ставлення до ровесників із обмеженими можливостями здоров'я
2007-2008	Театральна група (20 студентів 31 гр.)	Одеська спеціальна ЗОШ-інтернат № 87 I-II ступенів для слабозорих дітей	Пересувний новорічний театр	Постановка новорічної музичної казки для дітей, проведення новорічних розваг, конкурсів, хороводів, сумісного дитячого концерту; розповсюдження інформаційних листівок для батьків
2008-2009	Група живих маріонеток-ігротехніків (3 студенти-волонтери 51 гр.)	Одеський центр реабілітації дітей-інвалідів	Ігротека добрих звірятко	Проведення ігор-забав для допомоги батькам у підтримці й розвазі дітей під час очікування медичних документів у регістратурі; черги перед візитом до лікарів, масажистів; розповсюдження інформаційних листівок для батьків

Робота волонтерів у ЗОШ № 26 відбувалася за експериментальною програмою «Схожі та Несхожі» [7]. Мета експерименту полягала у формуванні гуманної позиції в учнів до дітей з обмеженими можливостями. На діагностичному етапі, застосовуючи анкети «Визначення моральних понять» Л.С. Колмагорової, «Клімат у колективі» О.Л. Співака, тест «Шкала самотності, чи як ви себе почувате в житті» Д. Рассела, М. Фергюсона, ми виявили, що в експериментальному класі учнів з високим рівнем морального ставлення було 9,7 %, в контрольному – 9 %. Середній рівень відповідав 44,3 % учнів і 42 % відповідно; низький –

відповідно 46 % і 49 %. Були проведені заняття «Якщо поруч несхожі на нас», «Що означає бути дитиною з проблемами здоров'я?», «Якщо в клас прийде учень з проблемами здоров'я», «Як слід підтримувати дітей, які хворіють», «Толерантність до інших», «Люди з обмеженими можливостями і суспільство». Група дітей з високим рівнем після експерименту збільшилася в 4-А (13 %), 4-Б (10,5 %); щодо середнього, то в 4-А учнів збільшилося (53 %). В контрольному – 45,5 %. Щодо низького рівня, то в 4-А таких дітей було 34 %, а в 4-Б – 44 %.

На базі Одеської спеціальної ЗОШ-інтернату № 87 I-II ступенів для слабозорих дітей *театральна*

група студентів-волонтерів III курсу під нашим керівництвом поставила новорічну музичну казку з хороводами; організувала цікаві новорічні розваги та конкурси з подарунками; провела сумісний імпровізований студентсько-дитячий «Музичний коктейль». Реалізації зазначених заходів передувала тривала робота. Зі студентами-волонтерами був проведений тренінг-курс «Підготовка волонтерів соціальних служб молоді для роботи з дітьми із обмеженими функціональними можливостями» [2, с. 83-92]. Він включав 5 занять: 1 – «Вступне» (для діагностики особистих якостей волонтерів з метою виявлення в них таких, що є необхідними в роботі з дітьми-інвалідами); 2 – «Сутність поняття «інвалідність»; її причини й види»; 3 – «Правила взаємодії із дітьми з обмеженими можливостями»; 4 – «Розвиток у волонтерів співпереживання й емпатії»; 5 – «Організація культурно-дозвілєвої роботи з дітьми із обмеженими можливостями».

Під час тренінгових занять деякі студенти заповнювали ліричний щоденник толерантності. Ці творчі роботи ми представили на конкурс есе, творів, історій, віршів на тему «Толерантність» для студентської молоді, що проводився восени 2008 р. Вінницьким регіональним центром інформації «Креатив» разом із Мережею проєвропейських організацій за фінансової підтримки Європейської програми Міжнародного фонду «Відродження» в межах «Європейського року Міжкультурного діалогу» під час загальноукраїнської компанії «Толерантність як шлях до Європи» [8].

У 2008-2009 н. р. ми з трьома студентами V курсу створили групу живих маріонеток-ігротехніків для організації тижневої ігротеки в Одеському центрі реабілітації дітей-інвалідів. Приємно, що до групи студентів приєдналися 2 психологи Центру. Ми поставили на меті розважити дітей-інвалідів під час очікування та отримання їх батьками медичних документів у регістратурі та під час черг, що створюються перед кабінетами дитячих лікарів і масажистів. При розробці проекту «ІДЗ» (ігротека добрих звіряток) були використані основні підходи до організації роботи живих маріонеток з учнями із мовними порушеннями в США, тренінг-курс «Підготовка волонтерів соціальних служб молоді для роботи з дітьми із обмеженими функціональними можливостями» та програма підготовки волонтерів-ігротехніків [2]. Ігри-забави були розроблені для дітей віком від 3-х до 10 років та проводилися в коридорах установи, ігровій кімнаті та театральному залі. Ми використали такі ігри: «Ім'я», «Як ми ходимо», «Хто найбільш уважний?», «Віночок», «Оплески», «Дарунок». Для дітей і батьків були підготовлені дарунки-стимули «Серця надії» та солодоці. Під час реалізації проекту ми провели інформаційну акцію для батьків. Усім, хто відвідував у день ігротеки Центр, ми роздавали пам'ятки-роздруківки «Ознаки позитивної трансформації в житті сім'ї з дитиною із обмеженими можливостями здоров'я». Ці

пам'ятки ми передали і батькам спеціальної ЗОШ-інтернату № 87 для слабозорих дітей.

Як вже зазначалося, одним із відомих благодійних проєктів американської компанії «МакДональдз®» є «Всесвітній день допомоги дітям у МакДональдз®». За роки проведення цієї акції представник компанії в Україні «МакДональдз Юкрейн Лтд» спрямовує благодійну допомогу на придбання медичного обладнання для дитячих лікарень у містах України, спеціальних сумок для надання невідкладної медичної допомоги, електровідсмоктувачів, кардіологічного обладнання; ремонт комплексу сімейних кімнат у відділенні дитячої онкології Інституту онкології АМН України. Акцію підтримують громадські діячі, спортсмени, музиканти. Вони особисто допомагають і висвітлюють інформацію про акцію у ЗМІ, що сприяє збільшенню збору коштів. Ідеться про громадську підтримку дітей із обмеженими можливостями в країні через запровадження зарубіжного досвіду.

Під час проведення лекції на тему «Організація та проведення волонтерами благодійних акцій» (курс «Методика організації волонтерського руху») ми ознайомили студентів з видами акцій, етапами їх підготовки. Вони отримали бланк-анкету для складання аналітичного звіту про організацію благодійної акції. Ми запропонували їм заповнити бланк на практичному занятті у відкритому середовищі (на будь-якій акції). Студенти за бажанням (враховуючи принцип добровільності участі громадян у благодійній діяльності) могли здійснити й свою грошову допомогу. Разом з ними ми взяли участь в акції «Всесвітній день допомоги дітям у МакДональдз®», що проводилася як спільний проєкт Міжнародного благодійного фонду «Україна 3000» та компанії «МакДональдз Юкрейн Лтд». Більшість студентів (92 %) успішно виконали завдання й стали учасниками акції, придбавши паперові «долоньки». За час експерименту ми активізували роботу 26 студентів-волонтерів. Із 42 студентів, залучених до благодійної акції, 83 % правильно визначили її спрямованість, термін і результат. 5 % студентів вірно помітили, що більшість учасників – це діти й молодь. 19 % осіб підкреслили, що участь в акції громадян підсилює придбання стимулів («долоньок», браслетів, брелоків), бо людям подобаються подарунки; цікавою була ідея прикріплення «долоньок» на склі. 29 % студентів відзначили, що після участі в акції відчули емоційний підйом і зрозуміли етапи її організації. Респонденти визначили й поради для покращення акції: збільшити шрифт на буклетах і розповсюджувати їх у дитячих установах; активізувати продаж «стимулів» на літньому майданчику; покращити роботу консультантів під час акції в фойє тощо.

Отже, вищі навчальні заклади мають значний резерв активної студентської молоді, яка може вплинути на покращення стану справ, пов'язаних із соціально-педагогічною роботою з дітьми із обмеженими можливостями з урахуванням сучасного зарубіжного досвіду.

Подальшого дослідження потребує проблема із обмеженими можливостями здоров'я в США і «Соціально-педагогічна робота з батьками учнів України (порівняльний контекст)».

ЛІТЕРАТУРА

1. Безпалько О., Едель С. Підготовка волонтерів до роботи з дітьми обмежених функціональних можливостей: Методичні рекомендації / За ред. А.Й. Капської. – К.: НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2001. – 115 с.
2. Технологізація волонтерської роботи в сучасних умовах / За ред. А.Й. Капської. – К.: ТОВ ВКП «Аспект», 2001. – 140 с.
3. Ковчина І.М. Сучасні технології соціальної роботи за рубежом: Навч.-метод. пос. / За заг. ред. А.Й. Капської. – К.: Логос, 2001. – 96 с.
4. Соціальна робота: технологічний аспект: Навч. пос. / За ред. А.Й. Капської. – К.: Центр навч. літ., 2004. – 352 с.
5. Електронний ресурс: www.oregonpacific.redcross.org.
6. Актуальні проблеми соціально-педагогічної роботи (модульний курс дистанційного навчання) / Заг. ред. А.Й. Капської. – К.: НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2002. – 164 с.
7. Лернер Е.И. Похожие и непохожие. Отношение к детям с ограниченными возможностями. – М.: Акад. проект, 2001. – 64 с.
8. Електронний ресурс: www.tolerant.org.ua.

Рецензенти: Горчакова О.А., к.пед.н., доц.;
Улятовська Є.А., к.пед.н., доц.

© Біла О.О., 2009

Дата надходження статті до редколегії: 25.12.2009 р.